THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. WINBERG, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

PUBLISHED BY

— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —

251-253 Queen Street West Telephone Adelaide 3967

SUBSCRIPTION RATES: $3.50 PER YEAR
SINGLE COPY 1c.

Entered as Second Class Mai Matter at C.P.O. Toronto, Ontario
January 22nd, 1913

צו דער וויניפּעגער קאָנפערענץ

נעכטן איז אין דער ווייטער וויניפּעג ערעפענט געוואָרען די ערשטע קאָנפערענץ פון די מערב קאַנאַדער אידען, און אויף דיעזער קאָנפערענץ אויף וועלכער עס זענען פערטראָטען די מערסטע אידישע קהלות פון דער וועסט. זענען די קאָנגרעס־פּראָגע פערגעהמען דעם אויבענאַן.

דער דיעזע שורות ווערען געשריבען, איז נאָך ביי אונז אין מזרח ניט בעוואוסט דער ערפאָלג פון דער קאָנפערענץ און איהרע אויפטהאַט געווען. דאָך ווי אַזוי די קאָנפערענץ זאָל זיך ניט ענדיגען, איז זי ווערט בענדיסט צו ווערען שוין צוליעב דעם אליין, וואָס דאָס איז דער ערשטער פערזוך צו אָרגאַניזירען דאָס מערב קאַנאַדער אידענטהום, און ברענגען עס אין א נאָהענטער פערבינדונג מיט׳ן מזרח אידענטהום.

דער אידישׁ־קאַנאַדישער ישוב האָט אלע מאָהל גליטען פון דעם „ווייטקיים״, וועלכעס האָט אָבגעטהיילט די מזרח אידען פון דעם מערב און דאָס זעלבע פערקעהרט.

ניי יאָרק און שיקאַגאָ, זענען אַזוי ווייט אין דער שטרעקע איינבאַן פון דעם אנדערען זיי וויניפּעג פון מאָנטרעאַל און טאָראָנטאָ. דאָך אין שיקאַגאָ געהענטער מיט ניי יאָרק, ווייל צווישען זיי ביידען ציהט זיך א קייט פון א גאַנצער רייהע קליינע אידישע שטעדטלאָך, וועלכע זענען יעצט פונקטען, וואָס שטעדען די צוויי ווייטע „מרחקים״ צוזאַמען.

אינ׳ם קאַנאַדישען אידישען ישוב איז דאָס אָבער ניט פאַראַן. דאָרטן באַפאַלט אַן די אידישע ניי יאָרק ווערען פערבינדען אין איין גאַנצעס, ווייל צווישען זיי זענען פאַראַן די שטעדט אלבאַני, סיראַקיוז, ראָטשעסטער, און אנדערע אידישע קהלות. דאָס איז אָבער ניט דער פאַל ביי אונז. אויבער׳ן גאַנצען וועג פון טאָראָנטאָ ביז וויניפּעג געפינט זיך ניט קיין איין אידישע קהלה פון בעדייטונג, און דאָס ברענגט זיי דאָרט צו דער אבגעריסענקייט.

שיקאַגאָ און ניי יאָרק זענען מעהר אָדער ווייניגער פערבינדען מיט סאַן פראַנציסקאָ, און די אנדערע אידישע שטעדט ביים פאַסיפישען ים איז דאָס אויך דער פאַל מיט טאָראָנטאָ אָדער מאָנטרעאַל? זענען דען ניט די לעצטע אין גאַנצען אבגעריסען פון וואַסקאַוועער, וויקטאָריא רעדזשיינע און די אלע אנדערע שטעדט, וועלכע ליגען אין די פראָווינצע ביים פאַסיפישען ים, אָדער פון די געגענדען בעקאַנט אלס די „מעריטיים״ פּראָווינצען.

אין קאַנאַדע לעבט זיך יעדע אידישע שטאָדט איהר בעזונדערע אייגנאַרטיגע וועלט, און איינע ווייסט ניט פון דער צווייטער. אמת, עס עקזיסטירט א ציוניסטישע פעדעראַציע וועלכע האָט אבטהיילונגען אין די פערשיעדענע קאַנאַדער שטעדט. אָבער איך זי שטעהט ניט אין פערבינדונג מיט אלע. אין דאָן דאַרף מען ניט פערגעסען, אז ז׳איז קודם כל א פאַרטיי אָרגאַניזאַציע, און ממילא מיזען די רעזולטאַטע דערפון זיין גאַנץ אנדערע.

לעצטען יאָהר איז אמת געמאַכט געוואָרען א פערזוך צו דערנעהענען טערמען די אלע ציאָנאַרפעגע שטעדט דורך א קאַנאַדיש אידישען קאָנגרעס יענער פערזוך איז אָבער צוליעב דעם ברודערקריעג צושטערט געוואָרען און יעצט שטעהען ווידער די קאַנאַדער אידען פאַר׳ן פערזוך ווידער איינפאַלעבען עס.

אמת דערווייל קומען זיך אין וויניפּעג צוזאַמען פערטרעטער בלוי פון מערב, אָדער עס קען דאָך ניט זיין אז עס זאָל זיך בלויז ביי דען אבשטעלען. ווייל ווען מען, שטעלט דעם ערשטען פונט, פאַלגט שוין דער צווייטער נאָך מסילה. די פעראייניגונג פון די מערב אידען, וועט מוזען ברענגען ניט נאָר זייער פעראייניגונג, נאָר די פעראייניגונג פון אלע קע נעדער אידען אין איין גאַנצעס, וועטענס אויסדרוק וועט זיך געפינען אין דעם ערשטען אידישען קאָנגרעס פון אלע קאַנאַדער אידען.

די וויניפּעגער קאָנפערענץ איז נאָך דעם ברודער קריעג, דער ערשטער דערצו.

וועט די וויניפּעגער קאָנפערענץ געפינען א וועג ווי אזוי צו פעראייניגען אלע מערב אידען אין קאָנגרעס, וועט עס אויך מוזען זיין א ביישפּיל פאַר׳ן מזרח, און פון ביידע וועלען דאַן אַרויסשפּראָצען די ערשטע קערנער פון א פעראייניגט קאַנאַדער אידענטהום.

וואָס די שוהלען דאַרפען היי יאָהר געדענקען

מיט׳ן אָנקומען פון ראש חודש אלול, הויבט זיך אין אלע שוהלען אָן דער פערקויף פון „טיקעטס״ פאַר די ימים נוראים, און וואָס עס איז אלע יאָהר נעם אויך זיין דאָס יאָהר.

עטליכע טעג פאַר דיעזען „טיקעט סעזאָן״ געפינען מיר דאָרום פאַר נויטיג אויפמערקזאַם צו מאַכען די שוהל פרעזידענטען און די אנדערע טהיער פון די שוהלען.

ווען איהר פערקויפט א טיקעט צו איינעם, זעהט אז דער קויפער זאָל בעצאָהלען עקסטרא פינף סענט חוץ דעם געוועהנליכען פרייז, און דיעזע פינף סענט זאָלען געהן פאַר אנזערע אמגליקליכע ברידער און שוועסטער פון יענער זייט ים.

ווען איינער קויפט א טיקעט פאַר א דאָלאַר אָדער צוויי קען ער גאַנץ לייכט ערפאָרערען צו בעצאָהלען נאָך פינף סענט וויסענדיג דעם חיילינגען צוועק פאַר וועלכען עס געהט.

ווען יעדער טיקעט פערקויפער וועט זיך בעסיהען דיעזען שטייער איינצומאָהנען קען עס אריינברענגען א היבשע סומע פאַר דיא מלחמה קרבנות. ווייל די קויפער וועלען גאַנץ פרייוויליג געבען דיעזע בעשטייערונג.

זאָלען די פרעזידענטען עס זעהען דורכצופיהרען, פערלאַנגען פון יעדען טיקעט קויפער די עקסטרא פינף סענט פאַר די מלחמה קרבנות, און די מלחמה קרבנות וועלען פון דעם האָבען ברייט דעם הינגער צו שטילען.

דער היגער מלחמה קאָנפערענץ דאַרף זעהען, אז די זאַך זאָל דורך גפעיהרט ווערען.

פעלקער נאָך דער מלחמה

פון מאַקס נאָרדוי

(איבערזעצט פון ניו יאָרק אמעריקאַן)

איך האָב אלע מאָהל געצווייפעלט און ער עקזיסטענץ פון אלגעמיינער ליעבע ון אלגעמיינעם האס צו א נאַכן פאָלק. ו׳ אן איינצעלנעם איז עס מעגליך, ווייל אלק איז בלויז א בענרויעה, און אבסד־ראַקט. דאָס ווירקליכע, דאָס קאָנקרעטע ,יז בלויז אן אינדיווידואום, דער אויגצעל־גר, דער בענרויעה איז א שעפונג פון גע־אנק, דאָס קאָנקרעטע איז א געפיהלס בע־ענרויעה.

דער געדאַנק קען זיך אפשר שאַפען ירגענד וואָס פאַר א געפיהל, אָבער עס ,יז ניט דאָס אמת׳ע געפיהל, די שאַפענ־ע האַנדלונג. דערפאַר, אויב ליעבע אוי־ס, אויב זיי זיינען ניט בלויז געשאַפען ון דער פאַרשטעלונגס קראַפט, נאָר ווירק־יך געפיהלט, מוזען זיי קומען פון דער ונבעוואוסטזיינקייט און דאַרפען קומען לויז דורך דעם קומען אין בעריהרונג ,יט דעם איינצעלנעם קומט אויס, אז ,ויט די גרונד געזעצע פון דער פסיכאָלאָ־ אָגיע קען קיינער ניט ליעבען אָדער האַ־ ען א מענשען וועמען ער האָט קיינמאָל ט געזעהען, און דערפאַר קען מען אזעל ע געפיהלען ניט האָבען פאַר אן אנדער אָלק.

כדי צו קריגען בעוויזען פאַר דיעזער דקלערונג איז גענוג צו בעטראַכטען די עלט פון ווירקליכקייטען. אזוי לאַנג ווי ענשען זיצען און פלוידערען אין קלוב ון שמועסען זיך דורך וועגען פערשיד עלקער, אזוי לאַנג ווי פערפאַסערס און טורנאַליסטען זיצען זיך געמיטלעך פאַר ,ייער ניט בעשריבענעם פאַפּיער און פער־ ,רייבען עס דערנאָך מיט דיזעלבע גע־ ,שפּרעכען, דאַן איז יעדער נאַטיר זיכער אין איז געדעכט.

דאָס פאָלק איז סימפּאַטיש, דאָס אנ־ ערע אבשטויסענד. דאָס פאָלק איז נאָ־ ,יעל, דאָס אנדערע נידריג. מיר זיינען בע־ ,יסטערט פאַר דעם, מיר פעראַכטען דאָס נדערע. אָבער אזוי שנעל ווי די זעלבע ענשען קומען זיך צוזאַמען מיט אן אייב־ ,עלנעם פון די פעלקער וועגען וועלכע זיי אָבען זייערע מיינונגען אַרויסגעזאָגט, ,טומיט דער איינדרוק זעהר זעלטען מיט ,ייער אבגעמאַכטער מיינונג.

זיי ליעבען אדער האַסען ניט מעהר עס איינצעלנעם ווייל ער בעלאַנגט צו דעם דער צו יענעם פאָלק, נאָר צוליעב זיינע ,יגענע מעלות אדער חסרונות. זיי קו־ ען צו דער איבערצייגונג אז אין דעם אלק וואָס זיי האָבען ערקלערט פאַר ,לוג זיינען פאַראַן נאַרהייס און דומקעפּ ו אין דעם אנדערען פאָלק וואָס מען האָט ,רקלערט אלס איינענטליך אין מאָטעריא ,יסטיש, נעפינט מען פיינע אידעאַליסטען ,עהנע העלדען אויפאָפערונג מאַרטיי־ ,ער, און אז אין דעם פאָלק וואָס מען ,אָט געליבט אלס ריטערליך זיינען פאַראַ ,נגוג ליגנער און שווינדלער.

עס קען זיך טרעפען אז א מענש זאָל ,ליעב א פאַראורטהייל ניט וועלען מאַ־ ,ען די בעקאַנטשאַפט פון א מענש וואָס ,עלאַנגט צו א געוויסען פאָלק. אין אזא ,אל קען מען נאַטירליך גאָרניט טהאָן. ,בער ווען מיר זיינען אינטעליגענט און ,טאַרק גענוג מאַכט ניט אויס וואָס מיר ,אלען ניט האָבען געליינט געהערט אדער ,אמת געדענקט און געוואָגט וועגען א גע־ ,ויסען פאָלק, קריגען מיר דעם ווירקליכען ,איינדרוק בלויז פון דעם איינצעלנעם.

די געשיכטע אין מיין אויטאָריטעט אב ,ווייסענען שטענדיגע ליעבע אדער ,נאה פון איין פאָלק צום אנדערען. איך ,העל ניט געהן ווייטער ווי פון דעם אנ־ ,אנג פון פאַרגיגן יאָהרהונדערט. ווי די ,גנגלענדער און פראַנצויזען האָבען זיך גע־ ,אסט אין דער צייט פון נאַפּאָלעאָן דעם ,רייסען. אָבער אזוי שנעל ווי פריעדען איז ,עשלאָסען געוואָרען האָט זיך אָנגעפאַנגען ,ווירקליכע געגענזייטיגע איינוואַנדערונג ,ווישען ענגלאַנד און פראַנקרייך און דיא ,רעסטע פריינדליכקייט האָט נעהערשט ,ווישען די פראַנצויזישע און ענגלישע בע־ ,זוכער.

נאָך דער שלאַכט ביי וואָטערלו האָט ,מען גענגליבט אז דער פיינדליכער ריס ,ווישען ענגלאַנד און פראַנקרייך איז א ,אָלשטענדיגער. די פאָלאָס פון שנאה האָט נאָך א קורצער צייט, אפשר ניט אזוי ,שטאַרק געבראָכען, בעת ער איז ניט אין ,אנצען אויסגעלאָשען געוואָרען און אוב־ ,ער דער הערשאַפט פון לואי פיליפּ איז ,ער ווידער אמאָל אויפגעבלאָזען געוואָ־ ,רען. דאָך אין א האַלבען יאָהרהונדערט ,ארום, האָבען פראַנצויזען און ענגלענדער ,געהעמפּפט זיין ביי זיין אין קרימישען ,קריעג געגען, א געמיינשאַפטליכען שונא ,וה׳האָבען איינער דעם אנדערען געדריקט ,ון זיך מיט ווירקליכער ברודער ליעבע.

א צייט שפּעטער האָבען זיך פראַנק־ ,רייך און ענגלאַנד ווידער אמאָל שיער ,צורינען און עס איז שיער געקומען צו א קריעג אין 1870 און א צייט שפּעטער אָבער דאָס האָט ניט געהינדערט אז אין 1914 זאָלען די די צוויי לענדער זיך פער בינדען אין שאַפען אזא ליעבע צווישען זיך וועלכע גרענעצט זיך מיט אמת׳ער בע ,וואונדערונג. מען וואָלט איינפאַך גע־ ,קענט פעסטשטעלען א מין געזעץ פון ליעבע און פליכט וואָס די פריינדשאַפט פון דיעזע צוויי לענדער אנבעטרעפט.

די ענדערונג האָט זיך נאָך שנעלער געביטען צווישען פראַנקרייך וועגן נאָפּ־ לעאָנס אדמיינען האָבען זיך ארייננעריסען אין צאַרענלאַנד אין דער האס פון די רו־ סען גענען די פראַנצויזען געוועגן אן אונגע הייערער. אָבער נאָך דער שלאַכט ביי ליפּציג און שפּעטער נאָך וואָטערלו וועגן די קאָזאַקען זיינען געווען אין פאַריי זיי־ נען זיי געוואָרען די ליעבלינגע פון דיא פאַרייזער, וועמענס צאַרטער געשלעכט האָט פאַר זיי געהאַט די בעצויבערענדסטע שכייכלען.

נאָך מעהר אויבעראַשענד איז געווען די ענדערונג גלייך נאָך דעם קרימער קריעג. האָס דזגערען פון די קאַנאַנען פון סעוואַס טאָפּאָל האָט קוים אויפגעהערט ווען די גענגעריש צדדים האָבען זיך שוין פריינד ליך נערדריקט די הענד, און די שונאים פון נעכטען האָבען אויף מאָרגען געטרונקען צו זייער געוונד און טאַקע אויף׳ן שלאַכט פעלד גופא.

ווער נעדענקט ניט די שנאה צווישען אמעריקאַ און ענגלאַנד און דאָך איז מען איבערצייגט געוואָרען אז „בר מ איז קיין וואַסער ניט און ענגלאַנד האָט קיין ווא־ ריטערען פריינד ווי דאָס אמעריקאַנע־ פאָלק.

דיעזע אלע ביישפּיעלע קומט אויס, דאַרפען ערמוטהיגען און מיר דאַרפען זיך ניט שרעקען פאַר דער שנאה, וואָס וועט אליין בלייבען צווישען די פעלקער נאָך׳ן פיצטינען קריעג. אזוי האָב איך געגלויבט ביים אנפאַנג פון קריעג. איך בין זיך אָבער מודה אז איצט גלייב איך ניט מעהר אין דעם.

איך האָב איצט די טרויעריגע איבערצייגונג, אז דער האס צווישען די שטרייטענ־ דע פעלקער וועניגסטענס צווישען א טהייל פון זיי וועט בלייבען אויך נאָך דער מלחמה. דער האס האָט זיך צו שטאַרק אין זייערע גשמות איינגעפרעסען, ער האָט זיך צופיעל איינגעזאַפּט אין זייער נאַנצען דענקען און פיהלען.

איך גיב צו אז אזוי האָט מען אויך גע־ גלויבט אין 1366 און אין 1870, און א מען האָט גליקליכערווייזע א טעות געהאַט.

אָבער א די שנאה פון ביישרען צו פרייז מען דערפאַר וואָס זיי זיינען אין 1866 מיט געוואַלד אריינגעצוואונגען געוואָרען אין דייטשען רייך, איז נאָך ניט אויסגע־ לאָשען געוואָרען בעוויזיט פאָלגענדער אנעקדאָטע.

די ביישרישע ארמיי איז געשטעלט גע־ וואָרען אונטער דער אויבער קאָמאַנדא פון דייטשען קרוינפּרינץ. נאָך אן ערפאָלג ריכער שלאַכט און וועלכער די ביישרישע אַלדאַטען האָבען זיך זעהר אויסגעצייי־ כענט מיט זייער העלדישקייט, איז דער צו־ קונפטיגער דייטשער קייזער פרידריך דער־ טער ווי ער וועט זיך רופען געקומען צו זיי און זיי אויסגעדריקט זיין בעוואונדע־ רונג און דאַנק.

יאָ, האָט איהם אונשולדיג געענטפערט א סאָלדאַט. ווען אייער האָהייט זאָל אונ־ ,ערווען פיהרען אין 1866 אה, ווי מיר וואָל־ ,טען געווען צוהרי׳עט די פערדאַמטע ,פרייסען!״

וואו איז אייער מוטער?

און וואו זיינען אייער פאָטער, שוועסטער און ברידער און פריינד? אויב איהר האָט זיי און איהר ווייסט וואו זיי זיינען שיקט זיי

א שנה טובה קאַרד

איהר קענט שיקען אינגעשטערט

אין רוסלאַנד, רומעניען, איטאַליען, ענג־ לאַנד פראַנקרייך, האָלאַנד און זאָ ווייטער געדויערט די פאָסט צוזאַמען מיט דער צענזור איבער 3 וואָכען און עס קומט זיכער אָן. פערנאַכלעסיגט ניט צו שיקען א שנה טובה קאַרד. יעצט קומט אָן די פאָסט רעגולאַר. איהר קענט אויף שיקען צו אידישע געפאַנענע סאָלדאַטען אין אלע קריעגס פיהרענדע לענדער שנה טובה קאַרטען, מחזורים און טליתים. עס מאַכט ניט אויב זיי זיינען אין דייטשלאַנד אדער עסטרייך און זאָ ווייטער.

געדענקט אין

דזוואַרסינס

145 סאַנט פעטריק און 60־64 עליזאַבעט

פריגט איהר דעם גרעסטען אויסוואהל פון שנה טובה קאַרטען, מחזורים און טליתים צו מעסיגע פרייזען.

נח שטיינבערג

איסט בראַדוויי

וועגען א בוך מיט׳ן זעלבען נאָמען

—)::(—

דער זאַמעלבוך זהויבט זיך אָן מיט אן ארטיקעל פון דעם רעדאַקטאָר מנחם, און הייסט טאַקע „איסט בראַדוויי״, אָן דעם קעפּעל קען מען מיינען אז האָס וועט זיין אן איינלייטונג צום זאַמעלבוך, אָדער אן אבהאַנדלונג וועגען דעם ליטעראַרישען קוואַרטאַל.

וואָס הערויסט מען זיך אָבער ווען מיר לעזען איבער די גאַנצע ניינצעהן זייטען? צו ערשט ווייסט מען ניט וואָס דער שרייבער האָט געוואָלט, נאָר מען שטויסט זיך אָן פון דער זייט אז דער שרייבער האָט געוואָלט קייפען און גלעטען.

מנחם ציעלט זיך צו פערקינסטליכען די פּובליציסטיק, ער מיינט ער וועט דאָס ערגרייכען הערמיט וואָס ער וועט אלעס פערציהען מיט א זיידענעם נעבעל.

אָבער וואָס בלייבט מיט די געראַנקען וואָס ער וויל ארויסברענגען?

ער שניצט זיין שטעקען אזוי לאַנג, ביז ,ס בלייבט פון א דינער שטרוי.

מנחם האָט פון שטענדיג אן א טבע צו ,וגעהן צו זאַבען מיט זיידענע הענטשקע־ ,אך אן בלויז גלעטען. אָנעהמען זאַבען ,ייט די הענד און איבערדרעהען אָדער ,לייכטשטעלען דאָס האָט ער מורא.

פאַר וואָס?

ער קען נאָך עמיצען אויפוועקען, עס ,ען נאָך ווערען א טמעל. שפּיעלט ער ,יך בעסער אין הינטערשיסעלאַך, רעדט ,ענען דיבטער און פערזעליקייטען און ,ערמאָהנט ניט קיין נעמען.

פאַר וואָס מורא האָבען דערמאָהנען ,עמען?

מען זאָל ניט קענען כאַפּען ביי דער ,אנד?

ארויסצוקומען מיט אפענע רייד ,ייסט איינצושטעלען. עס קען אויסקומען ,יך מיט עמיצען צו ווערטלען.

מען וועט דאַרפען ריידען הויך. מנחם ,אָט דאָס ניט ליעב. נור שטיל געמיטה־ ,יך, זיך ניט וועה צו טהאָן, אויב מען ,ען זיך פערלגנב׳ענען הינטערען טיש און ,מיצען געבען א קנייפּ איז גוט, בעהאַלטע ערהיים מעג מען...

אָט האָט ער שטילערהייד געוואָלט ,עבען א קנייפּ ז. לאַנדוי, וועלכער האָט ,עצטענס אנגעמאַכט א גערודער, זאָגט ער ,ז עס פאַלען פון איהם „פּוילע פלוימען ,נשטאַט געזונטע יאָדערען״, און אפשר ,עט נאָך ניט געגנג וועהטהאַן, לעגט ער ,ז: „דאָס איז אונזער דענעראַציע״ ,ווי גאָר? מאָדנע ווערטער.

וואָס מיינט דאָס פּוילע פלוימען?

מערקווירדיג ווי פערשאַלטען אט דער ,אנדוי איז פון מנחם׳ען, אז דער ערש־ ,טער האָט געוואָלט עפּעס זאָגען געגען ,נחם׳ען האָט ער זיך ניט בעהאַלטען אין ,ווינקעל און ארויסגעוואָרפען שטיינלאַך.

נאָר ער איז ארויסגעקומען פריי און ,עזאָגט וואָס ער האָט געוואָלט.

איז ניט א פראַגע ווער עס איז אונזער ,ענעראַציע?

עס ווילט זיך פרעגען: מנחם, פאַר ,וואָס עפּעס שפּיעלען אין דער פינסטער? ,וויב איהר האָט עפּעס וויכטיגעס צו זאָ־ ,גען, פאַר וואָס ניט ארויסקומען פריי און ,עפּען אז אלע זאָלען אייך פערשטעהען? ,מיינט מנחם אז מען דאַרף בלויז שריי־ ,בען פאַר דער ליטעראַרישער קאַפּע?

וואָס פאַר א שפּראַך איז דאָס:

„גוטמוטהיג דאַרף מען איהם בע־ ,האַנדלען און פיין מיט א שמייכעל, מיט ,א ביסעל האַרץ.״

ווען מען לאַנדוין?

— ווען מנחם וואָלט זיך ניט בעהאַל־ ,טען אונטער זיין זיידענעם מאַנטעל, ,וואָלט ער אזעלכע הוילע שטעכווערטער ,ניט אויפגעשריבען.

צוגעגעבען אז יענעם צוגעבען א שטאַך ,אין זייט, זיינען דאָס פאַסענדע ווערטער. ,אָבער וואָס וועלען די אידישע לעזער פון ,דעם האָבען?

מיט אזא סאָרט שרייבען וויל מען ,שאַפען א ליטעראַטור?

איינמאָהל פאַר אלע מאָהל דאַרף ,קלאָהר געמאַכט ווערען פאַר וועמען שריי־ ,בער דאַרפען שרייבען, פאַר זיך, פאַר דער ,ליטעראַרישער קאַפּע, אָדער פאַר דיא ,לעזער?

ווי עס ווייזט אויס שרייבט מנחם ,בלויז פאַר די ערשטע צוויי, דעם ברייטען ,לעזער קרייז האָט ער ניט אין זיינען, און ,אויף אזא אופן שטויסט מען זיי אָב פון ,דער אידישער ליטעראַטור.

מנחם דאַרף דאָך וויסען אז אונזער ליטעראַטען איז ניט רייך אין פּובליציס־ ,טיק, א זאַמעלבוך איז ביי אונז א וויכטיגע ערשיינונג, אין אזא בוך דאַרף דער לעזער ,קריגען דאָס שעהנסטע און בעסטע.

מנחם האָט אין אזא ארטיקעל דעם ,לעזער בעדאַרפט געבען קלאָרע אינפאָר־ ,מאַציעס, ניט ער זאָל דאַרפען טאַפּען א ,וואַנד.

דער פּאָעט דאַרף אונז בלויז אינספּעריר ,רען, אָבער דער פּובליציסט דאַרף אונז איג ,פאָרמירען, און דאָס האָט אונז מנחם ניט ,געגעבען.

ווייזט אויס אז דער רעדאַקטאָר ,אליין האָט ניט קיין בעשטימטען ציעל ,מיט זיין ארויסגעבען דעם זאַמעלבוך. עס ,פעהלט אן אידעאַל.

ווען דוד אינגאַטאָוו האָט רעדאַגירט די „שריפטען״ האָט ער געהאַט א געוויסען ,ציעל ער האָט געוואוסט וואָס ער האָט גע ,וואָלט. ער האָט געוואָלט אריינברענגען א ,נייעם טאָן אין דער אידישער ליטעראַטור האָט ער געוזוכט דורכצופיהרען זיין אויף ,גאַבע. דערפאַר זיינען טאַקע זיינע זאַמעל ,ביכער ארויס אינטייליך און זינט דאַן ,זיינען נאָך אזעלכע ניט ערשיינען.

דער ערשטער זאַמעלבוך „פון מענש ,צו מענש״ איז געווען שוואַך, איינטאַנג ,דער איצטיגער בוך „איסט בראַדוויי״ איז ,פיעל שטאַרקער. שוין צוליעב האַלפּערנס ,פּאָעמא, ראַבאי׳ס ערצעהלונג האָט דאָס ,בוך געדאַרפט ערשיינען.

נאָר וואָס עס פעהלט איז א שטאַרקע ,האַנד, א רעדאַקטאָר מיט אן אידעאַל, ,וואָס זאָל געבען דעם בוך אן איינהייטלי־ ,כען כאַראַקטאָר.

יעדער בוך דאַרף אונז לערנען וויי ,אזוי שעהנער און בעסער צו לעבען. אויב ,אייער שמערץ איז גרוים און טיף וויזט ,איהם אונז אין אזא העלע ליכט ביז ער ,וועט ווערען פאַר אונז א טרייסט.

מנחם האָט אין זיין ארטיקעל איינ־ ,גע זעהר גוטע געדאַנקען אָנגעריהרט ווען ,ער זאָגט זיי אַרויס פריי און שאַרף וואָל־ ,טען זיי געווען געטראַפען אין ציעל אזוי, ,זיינען זיי געבליבען ווי קליינע שטיינלאַך ,אויף א פערנעבעלטען הימעל.

די ליעדער און ערצעהלונגען זיינען ,כמעט אלע שעהן פערטראַטען, נאָר די אר ,טיקלען זיינען שוואַך.

צום גליק זיינען זיי בלויז צוויי אין דעם ,בוך. עס שיינט אז דיכטער האָבען מיר, ,נאָר גוטע שרייבער — שרייבער וואָס זאָ ,לען קענען עפּעס זאָגען. אזעלכע פעהלען ,אונז!

(ווייטערעס קומט)

דעם לעזערס ווינקעל

ווערטהער הער רעדאַקטאָר.

ערלויבט אונז אידישע פאַציענטען פון מאַסקאַקאַ סאַניטאָריום אויסצודריקען א דאַנק דורך אייער צייטונג צו דעם אידי־ שען פאָלקס פעראין.

מיר פאַציענטען דאַנקען הערצליך דעם ,פאָלקס פעראין פאַר שיקען צו אונז זיי ,ערען א פאַרשטעהער אין דער פערזון וויי ,מר. י. מעזניקער.

אינזער פרייד וואָס מיר האָבען גע ,האַט מיט אזעהן אין נישט צו בעשרייבען, ,ווייל יעדער קען פערשטעהן וואָס עס ,הייסט זעהן א פרעמדען מענשען אין דער ,צייט ווען מיר זענען אבגעזונדערט פון ,דער גאַנצער וועלט, און נאָך אזא מענ־ ,שען וואָס האָט זיך פעראינטערעסירט ,מיט אונז יעדען איינעם בעזונדער, אויס ,געפרעגט אונז אלעס, און געפונען פאַר יע ,דען א גוט וואָרט, וואָס דאָס איז מעהר ,ווערטה ווי געלד, מיר האָבען זיך דעם טאָג ,געפונען אין א זעהר פרעהליכער שטימונג ,ניט אויפגעשריבען.

צוגעגעבען אז יענעם צוגעבען א שטאַך ,אין זייט, זיינען דאָס פאַסענדע ווערטער. ,אָבער וואָס וועלען די אידישע לעזער פון ,דעם האָבען?

עס איז ווערטה אויפמערקזאַם צו ,מאַכען די טאַראַנטאַר אידען אויף די מ ,טע אַרבייט וואָס דער פעראין טהוט פאַר ,אונז און נעהמען אין איהם מעהר אינ ,טערעס.

בעזונדער דאַנקען מיר אייך הערר ,רעדאַקטאָר און אייער צייטונג פאַר שי־ ,קען אונז פריי טעגליך דעם „ישורנאַל״ ,ווייל ווען מיר זאָלען נישט קריגען די צייט ,טונג וואָלט אונז אויסגעקומען צו זיין אב ,געזונדערט פון דער גאַנצער וועלט.

מיט גרוס

די אידישע פאַציענטען פון מאַסקאַ ,קאַ סאַניטאָריום.

קען מען דער קענען מען שוין נאָה זייער נאַנג?

עס איז אפשר ניט אנשטענדיג צו קר־ ,קען צופיעל אויף די קליינע חן׳עוודיגע ,פיס פון די שעהנע דאַמען וועלכע שפּאַצי־ ,רען אין סטריט און עס וועהט פּלייכט ,איים זעהר נאַריש צו האַלטען די אויגען ,כסדר ארונטערגעלאָזען אויף די פעטענט ,לעדער שיך פון אונזערע ספּאָרטס, דאָס ,אלץ איז אפשר אי ניט שעהן אי ניט קלוג ,אָבער לערנען קען מען זעהר פיעל פון די ,פיס, מען קען אויסשטודירען דעם מענ־ ,שען מיט זיין האַרצען און מיט זיין מח ,פון זיין נאַנג, אזוי וועגינסטענס פערזיכע ,בערען אונז די פיס פילאָזאָפען.

איהר זעהט דאָך מסתמא אפט ווי אייר ,נער געהט לאַנגזאַם מיושבדיג, קוים וואָס ,ער בעריהרט דעם סייד וואָס מיט זיינע ,פיס. עס זעהט אויס ווי ער שוועבט אין ,דער לופטען, א צווייטער שטעלט זיינע ,טריט שווער אזוי ווי איין עלעפאַנט און ,איהר זעהט נאָך א סך משונהדיגע געגנ, ,אָבער דאָס איז ניט קיין צופאַל. פון די ,טריט קענט איהר דערקענען, וואָס עס ,טהוט זיך ביי יענעם אין מח און פון זיינע ,פיאָטעס שטודירט איהר זיין קאָפּ.

דאָס איז די גייעסטע פילאָזאָפיע פון ,די פיס פילאָזאָפען.

א סך נעהמען שטיל, זיי זיינען זעהר פאַר ,ווכטיג צו שטעלען צו טריט און עס זעהט ,אויס אז זייערע פיס בעטען ענטשולדיגונג ,דערפאַר וואָס זיי האָבען די חוצפה אָנצו־ ,רהרען דעם סייד וואָס. דער דאָזיגער בע ,האַלטענער שרעק איז ניט קיין אומזיסטער ,זיי זיינען פאַנטאַפּעל העלדען. זיי ציטע־ ,רען פאַר זייערע ווייבער ווי א פרומער אויר ,פאַרן חודש אלול, אָדער זיי זיינען גרינע ,אקאַרסט אנגעקומען און עס דאַכט זיך זיי ,אז זיי טרעטען אויף פרעמדע ערד, אָדער ,זיי זיינען גלאַט אזוי שלימזליקעס, וואָס ,האָבען פערלאָרען די ערד אונטער זייערע ,פיס.

דאַרטען געהען א פּאָאַר פיס פלינק ,לייכט אזוי ווי שפּיעלענדיג זיך, דאָס איז ,דער גאַנג פון א לוסטיגען פרעהליכען מענ ,שען פון א גוטען ברודער פון א מענשען ,וואָס לעבט מיט דעם היינט און מאַכט זיך ,ניט קיין גרויע האָאַר וועגען דעם מאָרגען.

גראַדע פערקעהרט געהט דער מרה ,שחורה׳ניק. ער שלעפּט די פיס אזוי ווי א ,שווערע לאַסט און ביי יעדען טריט בלייבט ,ער שטעהן אזוי ווי ער וואָלט זיך בערעכע־ ,נען, אויב עס לוינט פאַר איהם צו מאַכען ,דעם צווייטען טריט, אזא מרה שחורה׳ניק ,קריכט זיך אליין אַרויף אויף׳ן פוס. ער ,פערטשעפּעט זיך אליין די פיס און טרעט ,זיך אַב זיינע אייגענע היהנער אויגען וואָס ,דאָס פערגרעסערט זיין מרה שחורה און ,עס איבערצייגט איהם אז דאָס לעבען איז ,דאָס לעבען ניט ווערטה, אזא גאַנג האָט ,אויך דער מענש וואָס אז׳ן ווי מען זאָגט ,א קאַלטער לונג און לעבער און דיהרט ,ניט מיט קיין פינגער ביז דאָס ברענט ,איהם פּראַאיס.

און וויפיעל וואָלט מען אייך קענען דיר ,צעהלען איבער דעו גאַנג פון אונזערע ליי ,דיס! איבער דעם רעשיגען חן׳עוודיגען ,נעהן פון דער יונגער מיידעל, איבער דעם ,עלענאַנטען אויסטרעטען פון דער מאָרע ,האַטע, אָבער מיר האָבען מורא צוביל צו ,ריידען וועגען דעם כדי מען זאָל ניט זאָ־ ,גען אז מיר זיינען ניט גענוג אנשטענדיג.

מען קען ברענגען נאָך א סך ביישפּי־ ,לען פון מענשליכען גאַנג פון די פערשיע־ ,דענע ארטען ווי אזוי מענשען שטעלען די ,טריט און ווי יעדער ארט געהן גיט ארויס ,דעם מענשליכען כאַראַקטער.

דער לייכטער שפּרינגענדיגער גאַנג ,פון א קינד, דער קרעפטיגער עקשנות׳די־ ,גער טריט פון דעם ענערגישען מענשען, ,דער חן׳עוודיגער פלינקער געהן פון היא ,יונגע מיידעל, זיי אלע דערצעהלען פון ,דעם כאַראַקטער און פון דעם לעבען פון ,ווייערע איינענטהימער.

צו איהר גלויבט אין דיעזע חכמה ,חרגל אין די פיסיגע פילאָזאָפיע אָדער ניט ,נאָר אז מענשען ריידען אפט: „וואָס ,ראובן האָט שכל אן פיאָטע, האָט שמעון ,ניט אין זיין קאָפּ״ בעוויזען דאָך האָס ,אז אויך מיט דער פיאָטע דאַרף מען אַרום ,געהן מיט שכל מען דאַרף פּשוט זיך לער ,נען צו האָבען א שעהנעס גאַנג, צו שטעלען ,די טריט עדעל און מעסיג און „ווייל דיא ,מענשען קימערען זיך אליין אַרויף אויף׳ן פוס, ער ,פערטשעפּעט זיך אליין די פיס און טרעט ,זיך אַב זיינע אייגענע היהנער אויגען וואָס ,דאָס פערגרעסערט זיין מרה שחורה און ,עס איבערצייגט איהם אז דאָס לעבען איז ,דאָס לעבען ניט ווערטה, אזא גאַנג האָט ,אויך דער מענש וואָס אז׳ן ווי מען זאָגט ,א קאַלטער לונג און לעבער און דיהרט ,ניט מיט קיין פינגער ביז דאָס ברענט ,איהם פּראַאיס.

לאַכט ניט פון דער פיסיגער פילאָזאָפיע.

מיט גרוס

די אידישע פאַציענטען פון מאַסקאַ ,קאַ סאַניטאָריום.

די אמעריקאַן
פון
האָט געע
א